



Joan Fuster vist
per Andreu Alfaro

EL MEU JOAN FUSTER



Francesc de P. Burguera

Què ha significat per a vostè Joan Fuster?

A què l'evoca?

Significa reconèixer el poble que som. Ho diu a *Nosaltres, els valencians*: «La societat valenciana 'hauria d'ésser' qualsevol cosa que no fos la societat desarmada i subalterna què avui és [...]. Tota comunitat mitjanament sana manté, per damunt o per sota dels seus antagonismes interns, uns nexes de solidaritat bàsics, gràcies als quals continua afirmant-se en ella mateixa i és ella mateixa: són aquests nexes els que, entre nosaltres, van relaxant-se de mica en mica, es debiliten, s'esvaeixen».

En què ha avançat i en què ha retrocedit el projecte dels Països Catalans, tal i com fou formulat per Joan Fuster?

El despertar com a poble començà penetrant en el món universitari, en els sectors més progressistes i intel·lectuals de la societat valenciana. En el camp de la dreta valenciana i espanyolista, però, les propostes de Fuster van ser atacades i envestides com a perilloses. La dreta no parava de cridar que els catalans eren l'enemic. I això va quallar en el veïnat.

Quin és el seu aforisme favorit de Joan Fuster?

«No tinc altra autoritat que aquesta: la d'haver-me apassionat fins a l'obsessió per la vida i el destí del meu poble. Potser és l'única passió noble que reconec en mi». Un aforisme llarg però contundent.



Jordi Carbonell

Què ha significat per a vostè Joan Fuster?

A què l'evoca?

Fuster m'evoca dos fets crucials de la meua vida. Professionalment, li haig d'agrair la insistència perquè fes el pròleg de les obres completes de Joan Roís de Corella, una de les meves obres que més estimo. I a nivell personal, sempre recordaré l'ajuda que em va prestar la vegada que, estant a casa seva a Sueca, vaig tenir la notícia que la meua muller estava molt malalta. Realment, estic convençut que sense Joan Fuster no seria el què sóc.

En què ha avançat i en què ha retrocedit el projecte dels Països Catalans, tal i com fou formulat per Joan Fuster?

Va tenir una actuació decisiva en la concepció ideològica del país i de nosaltres, és a dir, en el concepte que el país té sobre si mateix. El pensament de Fuster és una pedra fonamental, una fita. I personalment crec que no ha avançat ni ha retrocedit. En certa manera, és molt difícil avançar perquè es tracta d'un projecte molt ambiciós, definitiu. Però alhora, és impossible que retrocedeixi, perquè en la vida dels pobles sembla hi ha moments culminants i l'actuació de Joan Fuster n'és un.

Quin és el seu aforisme favorit de Joan Fuster?

Són tants els aforismes que va escriure que m'és impossible quedar-me amb un.



Josep Maria Castellet

Què ha significat per a vostè Joan Fuster? A què l'evoca?

Ha estat un gran amic. Però, també ha estat un gran escriptor, el millor assagista en llengua catalana de la segona meitat del segle XX.

En què ha avançat i en què ha retrocedit el projecte dels Països Catalans, tal i com fou formulat per Joan Fuster?

La unitat cultural de la llengua catalana ha estat un fet, malgrat reticències poc científiques. En canvi, la unitat econòmica i social dels Països Catalans no s'ha realitzat tal com la volia Joan Fuster.

Quin és el seu aforisme favorit de Joan Fuster?

«Només no som allò que ens proposem no ser».



Eliseu Climent

Què ha significat per a vostè Joan Fuster? A què l'evoca?

En molts sentits i sense cap dubte, és el meu mestre. Ens va agafar quan tot just despertàvem a la consciència lingüística i nacional i ens va donar raons, ens va estructurar el pensament. Ara evoque Fuster i el recorde al claustre de la Universitat de València, a la part de dalt, caminant i fent-nos classe, a final dels anys cinquanta. Ell hi venia a migdia. L'esperàvem un grup de set o vuit estudiants. I xerrava. Del país i de tot. Va ser un veritable espai de llibertat, aquell. Com una àgora grega, amb l'influx renaixentista de Lluís Vives, l'estil il·lustrat, la raó que ens ofería modernitat i futur.

En què ha avançat i en què ha retrocedit el projecte dels Països Catalans, tal i com fou formulat per Joan Fuster?

Des de Joan Fuster, hem pres plena consciència de la necessitat d'integració: els valencians, però també la resta de connacionals. Més enllà dels debats i dels pals a les rodes, si comparem com estàvem abans dels plantejaments de Joan Fuster i com estem ara, es fa evident l'evolució: des del món acadèmic —amb la Xarxa Vives d'Universitats—, des del món econòmic i professional, i fins i tot des de la política, som molt més a prop que no érem. Que té detractors? És clar. No debades és una proposta que canvia tot l'esquema —anquilosat— hispànic. Però el cas és que mai com ara no hi havia hagut tanta articulació, als Països Catalans.

Quin és el seu aforisme favorit de Joan Fuster?

«Definició (possible) de la filosofia: l'art d'agafar la vaca pels collons».



Eulàlia Duran

Què ha significat per a vostè Joan Fuster? A què l'evoca?

La fórmula Països Catalans ha estat un invent valencià transcendent i Joan Fuster i companyia n'han estat els seus definidors. En el camp professional em va estimular a investigar la història cultural des de la perspectiva dels Països Catalans. M'evoca a un profeta venerat, reconegut per uns i combatut ferotjament per altres, com acostuma a passar a tots els profetes.

En què ha avançat i en què ha retrocedit el projecte dels Països Catalans, tal i com fou formulat per Joan Fuster?

La coordinació dels Països Catalans i la lluita unitària enfront del franquisme era una opció urgent, necessària i transcendent. Un avanç fonamental aconseguit és la introducció del valencià en l'ensenyament primari i secundari i també en part de l'universitari. La compartimentació autonòmica, entre altres causes, no ha afavorit el projecte. Però la difícil situació actual pot portar a una nova lluita resistent i fins i tot, a una entesa encara que sigui per finalitats econòmiques.

Quin és el seu aforisme favorit de Joan Fuster?

Un aforisme que sempre m'ha cridat l'atenció és la definició sobre el temps: «Mentre dormiu us creix la barba: això és el temps». És una definició insòlita en Fuster, que acostuma a cenyir-se a la forma cartesiana de definició i no a ajudar-se d'una imatge, sistema més propi de la cultura hebrea.

Miracle Garcerà

Què ha significat per a vostè Joan Fuster? A què l'evoca?

Per mi va ser un mestre. La seua mordacitat i el seu gust per la ironia em feia fruir molt a les seues classes; però el que més m'atreia era el seu humanisme entès en el sentit més ample: l'home i tota la seua activitat creadora.

En què ha avançat i en què ha retrocedit el projecte dels Països Catalans, tal i com fou formulat per Joan Fuster?

En relació al projecte fusterià de Països Catalans, crec que continuen com una utopia ben difícil de fer entendre als nostres conciutadans, sobretot si són del sud.

Quin és el seu aforisme favorit de Joan Fuster?

El meu aforisme preferit, i en tinc molts, és «la llibertat és un hàbit, i no resulta gens fàcil d'adquirir. Només s'adquireix amb la pràctica.»



Josep Guia

Què ha significat per a vostè Joan Fuster? A què l'evoca?

Un mestre excepcional. Ens va explicar el veritable abast de la nostra condició nacional catalana i ens va esperar a treballar i a lluitar pel profund coneixement i pel total alliberament del nostre poble.

En què ha avançat i en què ha retrocedit el projecte dels Països Catalans, tal i com fou formulat per Joan Fuster?

Ha avançat en vertebració social, comunicativa i, sobretot, econòmica, ja que la nació catalana completa ens correspon per dret i per història i ens convé per interès de futur. Quant a la vertebració política, va guanyant terreny en determinades instàncies organitzatives però, institucionalment, només s'assolirà amb la independència.

Quin és el seu aforisme favorit de Joan Fuster?

En tinc uns quants, de favorits, com ara: «Un fracàs no s'improvisa», «L'única manera seriosa de llegir és rellegir», «Mai no he estat un home prudent. No he caigut tan baix», «Dir-nos valencians és la nostra manera de dir-nos catalans» i encara un altre carregat d'ironia: «Tots els aforismes són falsos. Aquest, també».



Joan Francesc Mira

Què ha significat per a vostè Joan Fuster? A què l'evoca?

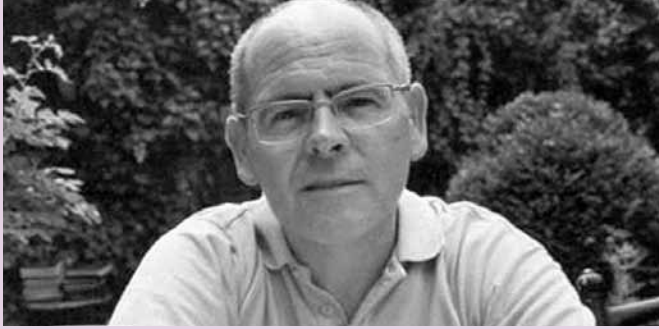
Sobretot va ser un amic de molts anys: més de 30. M'evoca moltes vesprades i nits a casa seua, xarrant interminablement. Per això mateix em resulta tan incòmode l'epítet de «fusterià»: perquè sé que a ell no li hauria fet gens de gràcia.

En què ha avançat i en què ha retrocedit el projecte dels Països Catalans, tal i com fou formulat per Joan Fuster?

Ha avançat —comparant amb la situació de fa 50 anys—, la percepció de la unitat de la llengua, i la comunitat d'espai cultural, especialment literari. No ha pogut avançar —ni avançarà— el projecte d'un nacionalisme polític comú.

Quin és el seu aforisme favorit de Joan Fuster?

Aquell epitafi que diu: «Ací jau J.F. que es va morir com va viure: sense ganes».



Toni Mollà

Què ha significat per a vostè Joan Fuster? A què l'evoca?

Una de les persones que més ha influït en la meua manera de pensar. La seua lectura i la seua conversa han estat un autèntic «desinfectant» contra prejudicis i mentalitats heretades. Un antídoto contra la «somnolència digestiva», un exemple de tenacitat i de fe en la reflexió crítica.

En què ha avançat i en què ha retrocedit el projecte dels Països Catalans, tal i com fou formulat per Joan Fuster?

El projecte és avui tan vigent com llavors. Llavors es tractava d'una aposta valorativa. Ara les dades sociològiques i econòmiques confirmem l'encert d'aquells judicis de valor prospectius. Ara com llavors, però, fallen els mecanismes de (re)producció social d'aquest missatge a través de la societat civil, mediàtica i virtual en què vivim.

Quin és el seu aforisme favorit de Joan Fuster?

«La paraula fou donada a l'home, no per a revelar, ni per a ocultar, els seus pensaments, sinó per a justificar-los.»

Gustau Muñoz

Què ha significat per a vostè Joan Fuster? A què l'evoca?

Fuster ha estat una font d'inspiració al llarg dels anys. Recorde que vaig llegir *Nosaltres, els valencians* l'estiu de 1966. Tenia quinze anys i allò va ser una descoberta, l'assentament d'algunes conviccions duradores. Després vingueren anys intensos, l'aprofundiment en els seus textos, en diàleg amb altres inspiracions. Joan Fuster ha estat l'intel·lectual valencià més important del segle XX. Fou un privilegi haver-lo conegut. El record de la seua alta exigència ens obliga molt.

En què ha avançat i en què ha retrocedit el projecte dels Països Catalans, tal i com fou formulat per Joan Fuster?

Culturalment ha arrelat el concepte d'unitat pregona d'origen i de futur, com mai ho havia fet en la història moderna. Avui la integració cultural, entre els qui conreen la llengua i s'identifiquen amb el país, és un fet d'una densitat fora de dubte i irreversible. A nivell polític, però, el procés no ha estat ni podia ser lineal. Cal partir de les realitats concretes, amb totes les contradiccions, per aconseguir el retrobament. I cal ser conscients dels enormes obstacles que hi interposen els enemics de la catalanitat.

Quin és el seu aforisme favorit de Joan Fuster?

M'agraden molts, no tinc cap favorit. Són aforismes esmolats que tot sovint provoquen el somriure, per l'espurneig intel·ligent que despleguen. En conjunt, tenen més contingut i veritat seriosa del que podria semblar a un lector apressat o amb prejudicis. Avui triaré aquest: «Les poques lectures aparten de la vida; les moltes ens hi acosten».



Josep Palàcios

Què ha significat per a vostè Joan Fuster? A què l'evoca?

És una amistat perpètua. Vam néixer a la mateixa casa, amb uns quants anys de diferència. I potser per això hem estat lligats des de sempre, fins que es va morir. Amb grans coincidències, però amb el nostre escepticisme particular.

En què ha avançat i en què ha retrocedit el projecte dels Països Catalans, tal i com fou formulat per Joan Fuster?

Fuster clarifica el problema i inicia la possibilitat de fer realitat una cosa que, per dir-ho d'una manera, «no existia», elaborant un projecte —i tota la terminologia necessària— per construir els Països Catalans. Malgrat això, darrerament s'estan perdent les inèrcies forjades al llarg dels segles entre els territoris dels Països Catalans, especialment entre el País Valencià i el Principat, per culpa de la desconfiança dels «valencianets» envers els catalans. I aquí tots tenim una responsabilitat personal enfront al que poden arribar a ser els Països Catalans.

Quin és el seu aforisme favorit de Joan Fuster?

A mi sempre m'ha agradat el «Joan Fuster és la mesura de totes les coses». Tot i això, l'aforisme correcte diu que «Josep Palàcios és la mesura de totes les coses».



Vicent Pitarch

Què ha significat per a vostè Joan Fuster? A què l'evoca?

No sols ha marcat les meues pautes mentals, el reconec com el meu pare ideològic. I em plau de creure que ell ho acceptava en aquells mots mitjançant els quals es congratulava pel naixement del meu primer fill: «Cuida-me'l com si fóra fill meu». Viu en el meu record com un personatge d'una singularitat colossal: dotat d'una lucidesa fora mida, és el primer humanista valencià dels temps moderns, el qual, des de la precarietat extrema dels seus recursos, fa una contribució colossal a il·luminar la nova nació que emergeix a Europa.

En què ha avançat i en què ha retrocedit el projecte dels Països Catalans, tal i com fou formulat per Joan Fuster?

Fuster no es plantejava la definició ni d'un partit ni d'un projecte polític concret, sinó que el seu objectiu era la consigna d'un trencament radical amb la identitat valenciana establerta, mitjançant l'opció federalista d'uns Països Catalans alliberats d'Espanya. Ara, malgrat les crítiques —que ell sempre havia reclamat—, l'objectiu fusterià progressa i avança, amb penes i treballs, no imputables a suposats errors discursius sinó a l'oposició frontal que hi manté el sistema.

Quin és el seu aforisme favorit de Joan Fuster?

«Els llibres no supleixen la vida, però la vida tampoc no supleix els llibres». Ara, no és un aforisme, però sí un autoretrat exacte, la fórmula següent: «Els escèptics no fan les revolucions, certament. De vegades les preparen; de vegades les depuren. I res més. D'altra banda, no indueixen els seus conciutadans a l'odi, ni a la resignació, ni a la indiferència».



Enric Pujol

Què ha significat per a vostè Joan Fuster? A què l'evoca?

D'una banda, un «pensador de la nació», que l'ha «racionalitzat», més enllà d'actituds sentimentals i provincianes. I que, per tant, l'ha fet possible en el seu conjunt. D'altra banda, és tot un model d'intel·lectual mordaç i un mestre de l'assaig que ha estat capaç de crear un llenguatge i un estil propis. Vaja, un clàssic del pensament i de la literatura catalana contemporània. I, encara, un notabilíssim historiador —o millor dit, historiògraf—, faceta sovint menystinguda.

En què ha avançat i en què ha retrocedit el projecte dels Països Catalans, tal i com fou formulat per Joan Fuster?

L'avanç ha estat espectacular en dos casos: la Catalunya del Nord i Andorra. El que ell encara anomenava «Rosselló» ha intensificat fins a un punt impensable els seus vincles amb el Principat. I la política actual de la UE permetria confegir un espai transfronterer que podria ser reconegut per Europa mateix. Andorra ha vist reconeguda internacionalment la seva condició d'estat i va fer-ho amb un discurs a l'ONU molt clar en relació amb la seva pertinença al conjunt de territoris catalans. Pel que fa al País Valencià i les Balears, l'actual conflictivitat no fa sinó evidenciar la puixança d'unes societats civils en pugna amb uns governs provincians i desnacionalitzadors. Mentre que el Principat sembla més decidit que mai a esdevenir el segon estat dels Països Catalans reconegut per la comunitat internacional.

Quin és el seu aforisme favorit de Joan Fuster?

«Corregir i augmentar: això és la cultura».

Antoni Serra

Què ha significat per a vostè Joan Fuster? A què l'evoca?

És un referent ineludible. Un punt de partida intel·lectual per a la meua generació. El vaig conèixer a finals dels seixanta, a Mallorca, quan va participar a l'encontre de s'Arracó. Em va semblar un personatge lúcid, intel·lectualment impecable, que em va ajudar a recobrar l'esperança en el futur. Fuster ens assenyalà la forma a través de la qual restablir la normalitat dels Països Catalans i, és clar, fer desaparèixer la «multilació» que havia imposat el borbònic Decret de Nova Planta.

En què ha avançat i en què ha retrocedit el projecte dels Països Catalans, tal i com fou formulat per Joan Fuster?

Vet aquí una pregunta que implica una resposta desilusionada i, fins i tot, cruelment crítica. La solidesa dels Països Catalans de Fuster, d'un realisme intel·lectual —i per què no, també polític— inqüestionable, es va anar diluint a causa de la transició —que jo en dic transitada— i les constants concessions al centralisme espanyol o sigui, a un nou franquisme reformat que avui dia encara patim a través de la repressió lingüística i la marginació de la cultura catalana. Fuster i el seu pensament han estat vilment traïts. És el que pens.

Quin és el seu aforisme favorit de Joan Fuster?

No sé si són aforismes o no, perquè jo ja em perd en aquestes disquisicions, però sí record que en un qüestionari Proust l'admira't Fuster va dir «M'emprenyen, els herois. Encara que siguin de ficció», la qual cosa em va semblar perfecta. I en una entrevista va tenir la gosadia d'afirmar que ell era partidari «d'una revolució que no trencara la porcellana».



Till Stegmann

Què ha significat per a vostè Joan Fuster? A què l'evoca?

Joan Fuster ha estat la veu del País Valencià; la veu d'un mussol escèptic, amagat al seu cau, que incisivament i irònicament fustiga les flaqueces humanes en general i la poca decisió independentista dels catalanoparlants en especial.

En què ha avançat i en què ha retrocedit el projecte dels Països Catalans, tal i com fou formulat per Joan Fuster?

A través d'en Joan Fuster s'ha establert el concepte i el fet dels Països Catalans, a tal punt que la Constitució espanyola, temorenc, expressament prohibeix la fusió d'autonomies. Ara, però, la cosa va ben malament al País Valencià i a Catalunya massa poca energia s'hi posa. I els independentistes de moment estem lluitant per una Catalunya, estat independent, esperant que més tard el País Valencià s'hi adhereixi.

Quin és el seu aforisme favorit de Joan Fuster?

«FER: Sempre fem —estem fent— alguna cosa distinta de la que estàvem obligats a fer». Se m'acut un aforisme sobre Joan Fuster: «Fuster fustiga» (I encara falta que aprenguem la lliçó).



Enric Tàrrega

Què ha significat per a vostè Joan Fuster? A què l'evoca?

Per mi, Joan Fuster és amicitat i lluita nacional. Així de senzill. Un amic i una persona compromesa amb el país com les que no es troben.

En què ha avançat i en què ha retrocedit el projecte dels Països Catalans, tal i com fou formulat per Joan Fuster?

Joan Fuster era una teoria. Però avui en dia ja hi ha molta gent que creu en els Països Catalans al País Valencià. Per tant, malgrat totes les dificultats, de mica en mica les idees de Fuster van passant de la teoria a la pràctica.

Quin és el seu aforisme favorit de Joan Fuster?

«Tres per al sac, i el sac en terra». És un refrany popular. No un aforisme de Fuster. Però defineix molt bé on som avui.